

פנינים

וּפְרָפְרָאוֹת נְבַחְרִים לְפָרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ

"פָּרֶשֶׁת קָרַח"

עורך: הרב יוסף ברנר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

ועיין בביאור הגר"א ל"ספרא דצניעותא" (פרק ה' דף ל"ד טור א'), וספרא דצניעותא הוא חלק מהזוהר בפרשת תרומה מדף קע"ז ע"ב והלאה ויש בו חמישה פרקים ויש על זה ספר מהגר"א לפרשו, שכתב שם שהכתוב בתורה בענין משה רבינו ועם ישראל, חוזר על עצמו בכל דור ודור. ועיין שם עוד בהגר"א, שגם חזורים הענינים בכל אדם ואדם. וזה לשונו הק':

"והכלל, כי כל מה שהיה והיה ויהיה עד עולם, הכל כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל, ולא הכללים בלבד, אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין ושל כל אדם בפרט וכל מה שאירע לו מיום הולדו עד סופו וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטיו פרטיו וכן של כל מין ומין בהמה והיה וכל בעל חי שבעולם וכל עשב וצומח ודומם וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם בכל מין ומין ואישי המינים עד לעולם ומה שיאירע להם ושרשם. וכן כל מה שכתוב באבות ומשה וישראל, כולם הם בכל דור ודור, שכולם מתגלגלים ניצוצותיהם בכל דור ודור כידוע, וכן כל מעשיהם מאדם הראשון עד סוף התורה הוא בכל דור ודור כידוע למבין, וכן הוא בכל אדם ואדם."

ובספר "דרכי יעקב" להגה"צ המקובל רבי יעקב עדם שליט"א כתב בפרשה זו, דיש להעיר דלפי זה, יתכן שעלול להיות שיש איזה איש שיש לו בהיים שני מחלוקות, האחת שבה הוא מכוון למשה רבינו והחולק עליו מכוון לקורה, והשניה שהחולק עליו מכוון למשה רבינו ואילו הוא עצמו מכוון לקורה ואולי אפילו יתכן שיהיו שני דברים אלו באותה תקופה.

והנפקא מינה מכל דבר זה, הוא שירבה האדם בהזירות ממחלוקת, לא מיבעיא במקום שיש חשש שהוא המכוון כנגד קורה אלא אפילו אם הוא המכוון כנגד משה, דהרי מבוואר בפסוקים דלקמן וברש"י, שמשה רבינו ניסה לפיים את האנשים ולמנוע המחלוקת, וגם מבוואר בדברי האר"י המובאים לעיל שגם במחלוקת שהיתה כנגדו שהוא היה בחינת משה ושכנגדו בחינת קורה נזהר האר"י שלא יענש אותו אדם בסיבתו.

ויקה קרח (טז, א)

במדרש רבה (קרח יח. ה) וכן מובא ברש"י בפרשתנו: "קרח שפקה היה מה ראה לשמות זה? אלא עינו הטעתו". הרבה קולמוסים נשתברו בפירוש דברי המדרש "עיניו הטעתו".

פירוש נפלא על כך שמעתי מאת כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולין שליט"א: דהנה בתרגום אונקלוס על הפסוק "ויקה קרח" פירש "ואתפלג קרח". ופירשו המפרשים "ואתפלג" – קרח פילג וניתן את עצמו מדרך האבות.

וידועים דברי חז"ל (מדרש רבה סח) על הפסוק (תהלים קכא, א) "אשא עיני אל ההרים" – "אל תקרא ההרים אלא ההורים". דהיינו האדם צריך להסתכל למעלה אל ההורים – האבות, וללכת בדרכיהם.

וזהו הכוונה "עיניו הטעתו" – קרח לא קיים את הדרוש "אשא עיני אל ההרים" – להסתכל למעלה לדרך האבות ככדי ללכת בדרכיהם, אלא לקח לו דרך לעצמו, ולכן נכשל אף על פי שפקה היה...

ועל פי פירוש מתוק זה, המשיך לכאר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א את דברי המדרש פליאה: "מה ראה קרח לחלוק על משה? פרה אדומה ראה". שקרח אף על פי שעזב את דרך אבותיו, רצה לנצל את זכות אבותיו שתעמוד לו שלא יענש על מעשיו, כמו בפרה אדומה שבאה לכפר על חטא העגל כמוכא ברש"י (פר' חקת) "משל לבן שפחה שמינף פלטרין של מלך, אמרו לאמו שתבוא ותקנה את צואת בנה". וזהו אם כן פירוש המדרש, מה ראה קרח לחלוק על משה, ולא פחד שיענש? פרה אדומה ראה. קרח חשב, כמו שפרה אדומה מכפרת על עוון בנייה, אם כן גם לו תעמוד זכות אבותיו בעדו, אולם "עיניו הטעתו" דוכות אבות מסייעת לאדם רק כשהולך בדרכיהם.

ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב וכו' ויקומו לפני משה וכו' (טז, א)

הגמרא (סנהדרין קט, ב) דורשת: "ויקה קרח" – שלקח מקח רע לעצמו. וכתב שם רש"י: התחיל בקטמה.

לכאורה, איזה מקח רע לקח כאן, ומה בא כאן רש"י להשמיענו?

ובפשטות הכוונה, שהלקיחה הרעה הזאת היא ה"שם הרע" שנכרך תמיד בשמו, על אף שלמעשה היה קרח חכם גדול וגם עשיר מופלג, מנושאי הארון, מכל מקום עד היום מרגלא בפי הבריות לומר על כל מי שהוא בעל מחלוקת שהוא קרח, ואין ספק כי ביוון גדול יש בכך לקרה, שהיה מצד עצמו בעל רוח הקודש, מיוחס, חכם ועשיר.

ובספר "משנה שכיר" להגה"ק רבי יששכר שלמה מייבטאל זצוק"ל הי"ד מובא הסבר נאה איזה "מקח רע" לקח לעצמו: על פי מה שאמר משה רבנו לקרח ועדתו (טז, כה-ל) "בואת תדעוון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי, אם כמות כל האדם ימותון אלה וגו' לא ה' שלחני, ואם בריאה יברא ה' וגו' וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' ולכאורה קשה, אם לא ה' שלחו והצדק הוא עם קרח ועדתו, למה ימותו כלל?"

ותירץ המהר"ל מפראג זי"ע דבכל אופן אף אם הצדק היה עם קרח, מגיע לו עונש מיתה בעבור שעשה מחלוקת עם תלמידי חכמים וכיוה אותם וזלזל בכבודם, רק אם היה לו צדק, היה עונשו בדרך הטבע, אך אם לא היה כלל צודק, אז מגיע לו עונש חוץ לדרך הטבע.

והנה כלל ידוע הוא בעסקים, כשרוצה אדם לעשות איזה מקח (ביונם), צריך שיהיה לו סיכוי טוב להרויח לכל הפחות כפי הסיכוי שיפסיד, ואז מותר לו להכנס למקח הזה, משא"כ אם הוא קרוב להפסד ורחוק משכר וכל שכן אם ברור לו שיפסיד, אסור לו להכנס למקח זה, כי זה ודאי מקח רע.

ועל כן, כאן במחלוקתו של קרח בכל אופן מגיע לו עונש מיתה, בין אם הצדק אתו או לא. על כן מובן היטב מה שדרשו חז"ל שלקח מקח רע מאד, דלעולם הוא רחוק משכר – לא היה לו במקח זה שום סיכוי להרויח...

וזה מה שאמר רש"י: התחיל בקטמה, כלומר, מכיון שהתחיל בקטמה ומחלוקת על משה רבנו, אז בין עם הצדק עמו ובין אם לא, ימות. ולכן זה מקח וביונם רע מאד ללא שום צד רווח...

ויקה קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב וכו' ויקומו לפני משה וכו' (טז, א)

הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע גילה את מה שאירע בימי רבו האר"י הק' זי"ע בימי שהותו בצפת עיה"ק:

כך כתב (ספר הגלגולים פרק ס"ד דף פ"ו טור א' וטור ד') וזה לשונו הק': "מהרה"י זלחה"י [רבינו האר"י] היה ניצוץ משה רבינו עליו השלום, והיה בצפת תוב"ב איש אחד בשכונתו, שהיה מכחיש בכל מה שאמר, עד שאמר לו מורי זלחה"י פעם אחת: עדיין אתה מכחישני, אם הייתי רוצה הייתי עושה שהארץ בולעת אותך אלא שאין כוונתי להזיק שום אדם. ושאלתי אותו והפצרתני בו [היינו דמהרה"י שאל לאר"י להבין מאיזה טעם השיב בצורה זו], ואמר לי שהוא גלגול קורה ובה לשמוע ממנו כדי לתקן את עצמו אבל עדיין היה מחזיק במחלוקת כבראשונה", עכ"ל.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כדג ויאמרו אל אלוהי הרוחות לכל בשר האיש אחר יחטא ועל כל העדה תקצוף (טז, כ-כב)

במדרש כתוב: כשאמר משה "האיש אחד יחטא" א"ל הקב"ה: "יפה אמרת, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא".

שאל הרה"ק רבי צבי מלומז זי"ע "מי חטא?" הרי לא ביקש משה רבינו כי אם בעד מי שלא חטא? אלא השיב ואמר: כך אמר הקב"ה למשה, אתה מבקש רק בעד מי שלא חטא ואילו את החוטאים הסכמת להעניש, "יפה אמרת", הנך אומר שכך נאה וכך יאה, למצות עמהם עומק הדין – ואולם אנוכי יודע ומודיע עוד יותר, אפילו מי ש"חטא" יש בו גם כן אהזו מסוים של "לא חטא"...

אמר הכותב: אולי אפשר להבין את דבריו הק' של הרה"ק מלומז זי"ע הנ"ל, על פי מה שפירש הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע את הנאמר (תהילים לו) "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו". דהיינו, בכל רשע יש מעט שאינו רשע, ניצוץ הטוב, שהבוי במעמקי נפשו פנימה. ואם מתבונן האדם פנימה בנקודה ובצד הטוב של הרשע, ומלמד עליו זכות, בזה אתה מעלה אותו מכף חובה לכף זכות, עד שישוב בתשובה על ידי זה. וזהו "ועוד מעט ואין רשע" – על ידי שמוצא בהרשע עוד מעט טוב, ששם אינו רשע, על ידי זה "והתבוננת על מקומו ואיננו" – היינו, כשתבונן ותסתכל על מקומו ומדרגתו, פתאום תגלה ש"איננו" – הוא כבר לא אותו חוטא, כי כבר נתת לו ככה מחשבתך הטובה עליו, את הכה לעזוב את דרכו הרעה ולהתמקד בנקודה הטובה שבו....

בכדי להמחיש ולהראות איך אפשר לקרב ולהכניס כל נשמה תחת כנפי השכינה ככה הנקודה הטובה שאפשר למצוא בכל אחד, אביא בפניכם את הסיפור המופלא הבא:

בעיר מעיבוז היה איש שכולם קראו לו בשם מוש'ה גנב... ואין צורך לנחש מדוע הוצמד לו כינוי זה....

כך חי לו במשך שנים אותו מוש'ה וגנב את הבריות באין מפריע רח"ל. ויהי היום, והמשטרה גילתה את הדבר, והחלו במרדף אחר אותו מוש'ה. אך מוש'ה ידע להסתתר מעיניהם ואף גילה את בית מדרשו של הבעל שם טוב זי"ע שם היה מסתתר ואף היה מתהנן מהבעש"ט שיברכהו שלא יתפס...

ואכן הבעש"ט, בראותו את אותו נפש אומללה הרגיש שאפשר להשיבו אל הדרך הישרה ע"י מילה טובה וטיפוח הנקודה טובה שבו, ע"כ ברכו תמיד שלא יצליחו לתפוסו. ואכן כך היה.

יום אחד עלה רעיון במוחו של מוש'ה: ואמר לעצמו, מה אני כל הזמן גונב דברים קטנים מהאנשים המסכנים במזיכותו, אצא למהוץ לעיר ואתפוס 'דג שמן' שיספיק לי להרבה זמן... וכך הוה, למוש'ה נודע, כי בעיירה הסמוכה עובר אחד ממשפחת הצאר הרוסי עם אלפי רובלים בכיסו. מתוקף נסיונו הבין את השטח וידע במדויק באיזה הדר נמצא הצאר, ועפ"י גנב את הכסף. כשגנב הצאר שהכסף חסר, הזעיק את המשטרה וזו החלה שוב בחיפושים אחר הגנב המבוקש. ומוש'ה כמו תמיד, ברח הישר לבית מדרשו של הבעש"ט לבקש את ברכתו... אך למורת רוחו שמע על הבשורה המרה שהבעש"ט נפטר....

שאל מוש'ה את היושבים שם: האם אין צדיק אחר אשר יברכני? ענו לו: יש פה צדיק אחד שנקרא בשם רבי יעקב יוסף הלא הוא בעל ה"תולדות יעקב יוסף זי"ע, אולי הוא יברך אותך. גיגש מוש'ה לבעל התולדות ואמר לו: אני מוש'ה גנב, בכל פעם שהייתי גונב היה מברך אותי הבעש"ט, ברכני גם אתה? כששמע זאת בעל ה"תולדות" קם ממקומו וגער בו: "השתגעית? אתה גנב ואתה מבקש ממני ברכה?"

לשמע התגובה מוש'ה ברח מביהמ"ד ובהוסר אונים רץ הישר אל קברו של הבעש"ט הקדוש. ונפל על הקבר והתפלל ובכה מעומק הלב, וכך אמר: "רבי הקדוש איך עזבת אותי? כל צדיק רוצה להיות רב רק של צדיקים אבל אתם, רבי הקדוש, הייתם רב של כולם, של הגנבים, של כל הרשעים ובעצם של כל עם ישראל על כל גווניו. ובכן רבי הקדוש מה אעשה עכשיו? אני רואה שהשארית צדיקים שדואגים רק לצדיקים, אבל גנבים כמותי מי ידאג להם?" והחל לבכות בני קורע לב עד שנרדם מרוב כביות... ובהלומו רואה הוא את הבעש"ט הק' שאומר לו: מוש'ה הבכיה שלך בקעה רקיעים, ודע לך שלפני שעזבתי את העולם הסמכתי את הנכד שלי בעל ה"דגל מהנה אפרים" זי"ע בשתי ידיים, להיות רבי של כולם וגם של הגנבים... מבית הקברות עד לביתו הריחו מרחק קצר, רוץ ולך אליו ואמור לו שיברכך..

ואכן כך היה, הגיע מוש'ה לביתו של ה"דגל מהנה אפרים" ואמר לו: ברכני רבי כמו שברך אותי תמיד סבך. שם עליו הרבי את שתי ידיו

ואמר לו: "מברך אני אותך שכולם ישכחו שגנב היית, וגם אתה תשכח"... מאותו יום קרבו אליו והראה לו דרך תשובה, והחל לעלות בדרך הישרה עד שנעשה לאחד מגדולי תלמידיו! עד כאן סיפור הדברים.

למדנו מכאן: שלכל אדם באשר הוא, ישנה את הנקודה הטובה שבו, ואתה צריכים למפח ולהדגיש, וכך מצליחים לקחת את האדם בדרגה הנמוכה ביותר, וע"י קירוב וגילוי הנקודה החבויה שבתוכו, מצליחים להעלותו מעלה מעלה...

ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' (טז, ל)

מפני מה נענש קרח דווקא בבליעה באדמה? נביא בפניכם 5 הסברים: בספר "נפש דוד" מוכח הסבר: שבא הדבר לאלף את קרח בינה: הוא מען תמיד שהינו עשיר ויכול לתת לכולם ובשל כך הגיע לגאווה. באה האדמה ואמרה לו: "נו, נו, אני עשירה יותר ממך, שהרי כל מה שבעולם בא ממני, ולעולם איני מפסיקה לתת, ולמרות זאת כל הרוצה בא ודורך עלי... בוא אלי גאה שכמוך, כדי שאוכל ללמד אותך כמה דברים, בוא וראה, שיכול אתה להיות עשיר ונותן, ועדיין לאפשר לאחרים לדורך עליך ולא לדורך עליהם!..."

הגה"ק רבי יהונתן איבישיץ זי"ע נתן הסבר אחר מפני מה נענש קרח דווקא בבליעה באדמה: דהנה, קרח ועדתו לגלגו על טעמי המצוות: ומה טלית לבנה – די בפתיל תכלת לפטור אותה, טלית שכולה תכלת – על אחת כמה וכמה שהיא כשרה, ואינה זקוקה לציצית....

למה הדבר דומה? נהג משאית, שהוביל מטען גדול של צמיגים ממקום למקום, נכנס למוסך, וביקש שיפרקו את הגלגלים ממשאיתו, והוא ימשיך לנסוע בלעדיהם.

תמה בעל המוסך: "אם אוריד לך את הגלגלים מהמשאית, איך תסע?" ענה לו: "שוטה, אני נוסע עם קל והומר... ומה אם ארבעה גלגלים 'פוטרים' את כל המשאית, משאית מלאה גלגלים – על אחת כמה וכמה שאינה צריכה ארבעה גלגלים מתחתיה!..."

קרח שפיקה היה – לא יתכן ששמות גדולה כזו היתה כוונתו, אלא יש להבין דבריו.

אלא קרח מוען כנגד משה רבנו: אתה אומר, שהקב"ה רוצה שנדקדק במצוות עד הפרט האחרון?! סוף זמן קריאת שמע הוא ענין של חלקי דקות, סוף זמן ברכת המזון הוא עד שעה וחומש, תפילין חייבות להיות מרובעות... וכי איזה ענין יש להקב"ה בדקדקנות הזאת?!

עוד מען קרה: אתה אומר שצריך פתיל תכלת כדי לזכור את הים, שהים מזכיר את הרקיע, ורקיע – את כסא הכבוד כדאיתא בגמרא (מנחות מג:). אם כך, טלית שכולה תכלת – קל וחומר שמזכירה היא כל זאת היטב... כלומר, עיקר מענת קרח היא: אין צורך בדקדקנות מופלגת בקיום המצוות! אך ממשיך הגה"ק רבי יהונתן איבישיץ זי"ע בספרו "תפארת יהונתן" ומסביר – קרח ועדתו באו לטעון על טעמי המצוות, ואינם יודעים שהמצוות הן ענין עמוק עד אין חקר. אבל באמת מי יבוא כסוד ה'! הלא על התורה הקדושה נאמר שהיא ארוכה מארץ מידה ועמוקה משאול. אין אנו יודעים טעמי המצוות, כל מה שאנו עוסקים בטעמי המצוות, הוא רק כדי לתת 'מעם' למצוה, שתהא 'שעימה' וערבה יותר לחיבנו, כי נעים יותר לעשות דבר שמבינים את טעמו. אבל אל לנו לחשוב כי, אכן, יודעים אנו את הסיבה האמיתית. המצוות הן רצון הקב"ה וצויו, ואין לנו אפשרות להבין את טעמן.

כיון שקרח ועדתו טענו שאין למצוות עומק גדול כל כך, לכן נענשו מדה כנגד מדה, שירדו לירכתי שאול, שם – בעומק האדמה – אולי יבינו שהתורה עמוקה היא משאול....

עוד הסבר למה היה עונשו של קורח בדרך זו – חז"ל (חולין פט"ו) דורשים את הפסוק "תולה ארץ על בלימה" – אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה. ואילו קרח ועדתו לא די שלא היו כולמים את עצמם, אלא אדרבה, הציתו את אש המחלוקת, ולא היתה יכולה הארץ להתקיים תחתם, לכן ותפתח הארץ את פיה....

ואילו הרה"ק רבי זאב מפטריקוב זי"ע הסביר מדוע נענשו דווקא בעונש כזה להיבלע בתוך האדמה? אלא, משום שעל משה רבינו נאמר "והאיש משה עניו מעל כל פני האדמה", והיה משה מחזיק את עצמו לקמן בעיניו דהיינו שהיה מוגיע עד עפר, ובכל זאת הם ומענו כנגדו: "ומדוע תתנשא!" זאת אומרת שאפילו מין ענוה כזאת, להיות שפל עד עפר, נחשבת גם היא בעיניהם לגאות והתנשאות, אם כן לא נשאר להם אלא לירד מתחת לפני האדמה....

עוד הסבר מעניין שאמר הגאון הרב קרול זצ"ל (נמטר לנו ע"י נכדו שליט"א): חז"ל אמרו "גזירה על המת שישתכח מן הלב", ולכן, כשהתורה רצתה שלדורי דורות יקחו מוסר השכל מפרשת קרח, להתרחק מן המחלוקת. היו צריכים לתת לו עונש באופן כזה שלא ישתכח מן הלב, לכן הוא היה חייב להבלע חי בתוך האדמה, לכלתי הוא ישכח מן הלב, וכך נשכח ללמוד מוסר השכל לדורי דורות!